

20 TEMMUZ 1994: TÜRKİYE ÇAPINDA GENEL DİRENİŞ

10 Nisan 2025

Yıldırım Koç

20 Temmuz 1994 genel eylemi, Türkiye’de farklı statü ve görüşlerdeki örgütlerin ilk ortak genel direnişi olması açısından son derece önemlidir.

Türk-İş’in, aşağıda ele alınan nedenlerle kararlaştırdığı genel direniş, 1993 yılı sonunda oluşturulan Çalışanların Ortak Sesi Demokrasi Platformu tarafından benimsendi ve 20 Temmuz günü (diğer örgütlerin katılımı sınırlı da kalsa) ilk kez ortak bir direniş gerçekleştirildi.

Türk-İş ve Çalışanların Ortak Sesi Demokrasi Platformu’nu oluşturan diğer örgütler, siyasi iktidara karşı, memurların da bir parçasını oluşturduğu işçi sınıfının en genel ortak talepleri doğrultusunda ilk kez meşru ve demokratik bir hakkı kullandı.

Bu süreç aşağıda özetlenmektedir:

Tansu Çiller Hükümeti’nin Toplu Sözleşme Zam Farklarını Ödememe Çabası

Hükümet, ekonomik sorunları ve 5 Nisan 1994 istikrar programını gerekçe göstererek, 1993 yılında kamu kesimindeki işyerleri için imzalanan toplu iş sözleşmelerinde yer alan dördüncü dilim zamlarını ödememe çabasına girdi. Mayıs ayında 4500 işçinin yüzde 60,1 oranında uygulanması gereken üçüncü dilim zamları verilmedi. 4 Haziran 1994 günü ise, Başbakanlık Konut’unda Genel Başkan Bayram Meral, Başbakan Tansu Çiller, Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın, Devlet Bakanları Bekir Sami Daçe ve Necmettin Cevheri’nin katıldığı toplantıda, Tansu Çiller ve Murat Karayalçın, toplu sözleşmelerdeki dördüncü dilim zammın ödenemeyeceğini bildirdi. Bayram Meral bu kararın uygulanamayacağını ve toplu pazarlık düzenine müdahale edecek uygulamalara karşı çıkılacağını açıkladı.

Hükümet Haziran ayında üçüncü dilim zammını alacak 32 bin işçinin ve dördüncü dilim zammını alacak 34 bin işçinin zamlarını da uygulamadı. İşçilerden ve sendikalardan yoğun bir tepkinin gelmemesi üzerine, Bekir Sami Daçe, 26 Haziran 1996 günü Genel Başkan Bayram Meral’e ilettiği teklifte, yüzde 6 oranında bir zam önerdi. Bu teklif üzerine Türk-İş Başkanlar Kurulu acil olarak 28 Haziran 1994 günü toplantıya çağrıldı.

Türk-İş Başkanlar Kurulu Toplantısı (28 Haziran 1994)

26 Haziran 1994 günü Bekir Sami Daçe tarafından verilen teklifin ardından, Türk-İş Başkanlar Kurulu 28 Haziran 1994 günü toplandı. Türk-İş Başkanlar Kurulu 28 Haziran 1994 günü yayınladığı bildiride, 12 Temmuz 1994 günü Başbakanlık’a yürüyüş, 20 Temmuz 1994 günü ise Genel Eylem kararını açıkladı.

Bursa Mitingi

Türk Metal Sendikası, 3 Temmuz 1994 günü Bursa’da "İşveren ve Hükümete İhtar Mitingi" düzenledi. Genel Başkan Bayram Meral ve Türk-İş’in diğer yöneticileri bu mitinge katıldılar. Genel Başkan Bayram Meral mitingde yaptığı konuşmada, "20 Temmuz’da Türkiye’de hayati durduracağız," dedi.

ILO'ya Şikayet

Türk-İş, Türkiye tarafından onaylanmış bulunan ve 12 Temmuz 1994 tarihinde ILO denetimine giren 87 sayılı ILO Sözleşmesi'nin ihlali konusunda 37 sayfalık bir şikayet başvurusunu Uluslararası Çalışma Bürosu'na gönderdi. Bu başvuru, ILO Yönetim Kurulu'nun Kasım 1994 toplantısında uygun bulunarak, 1810 sayılı dava olarak ILO Örgütlenme Özgürlüğü Komitesi'ne gönderildi ve şikayet süreci resmen başladı.

Başbakanlık'a Yürüyüş (12 Temmuz 1994)

28 Haziran 1994 günlü Başkanlar Kurulu toplantısında alınan karar uyarınca, Türk-İş'e bağlı sendikaların genel merkez yöneticileri ile, tüm ülkedeki şube başkanları 12 Temmuz 1994 günü Ankara'da Türk-İş Genel Merkezi önünde toplandılar. Türk-İş Başkanlar Kurulu yaptığı toplantısında gelişmeleri değerlendirdi. Daha sonra, Sendika Genel Merkez ve Şube Yönetimlerinin katıldığı yürüyüş başladı.

Güvenlik güçleri Başbakanlık'a yakın bir yerde yürüyüşün önünü kesti. Genel Başkan Bayram Meral'in ve diğer yöneticilerin yaptıkları görüşmeler sonucunda, polis kordonu geriye doğru alındı. Ancak Başbakan Tansu Çiller'in Başbakanlık binasında bulunmaması nedeniyle, kendisiyle görüşmek mümkün olmadı.

Yürüyüşün sona ermesinin ardından Türk-İş Başkanlar Kurulu yeniden toplandı. Bu arada, Başbakan Tansu Çiller'in Türk-İş Başkanlar Kurulu'nu Başbakanlık Konutunda görüşmeye davet ettiği bildirildi.

Türk-İş Başkanlar Kurulu 12 Temmuz 1994 günü Başbakan Tansu Çiller'i ziyaret ederek, ülkenin ve halkın temel sorunlarının çözümü konusunda acilen adım atılmasını istedi. Ancak Hükümet toplu sözleşmeleri uygulamayarak sosyal hukuk devleti anlayışına aykırı davranışını sürdürdü. 1994 yılı Temmuz ayında toplu sözleşmeleri uyarınca 4. dilim zamlarını alması gereken 250 bin işçinin zamları uygulanmadı.

20 Temmuz Genel Eylemi

12 Temmuz 1994 günü yapılan Başkanlar Kurulu toplantısının ardından tüm işyerlerine "Niçin Genel Eylem" başlıklı bir duyuru dağıtıldı. Bu metinde, 20 Temmuz Genel Eyleminin nedenleri ve gereği anlatılıyordu.

Türk-İş Genel Başkanı Bayram Meral, Türk-İş'in bu önemli eylemde tecrit olmasını önlemek amacıyla, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi ve kamu çalışanları sendikaları yöneticilerini ziyaret ederek, onların bu eyleme destek vermelerini sağladı. Bayram Meral bu eylemin Demokrasi Platformu'nun gündemine alınması için de çaba gösterdi.

Bu ilişkiler ve girişimler sonucunda, kamu çalışanlarının 15 Temmuz 1994 günü yapmayı programladıkları eylem 20 Temmuz'a kaydırıldı. 19 Temmuz 1994 günü Türk-İş Genel Merkezi'nde toplanan Demokrasi Platformu yöneticileri, 20 Temmuz'da ortak uyarı eylemi yapılacağını kamuoyuna hep birlikte duyurdular. Bu basın toplantısında kamuoyuna dağıtılan bildiri şöyleydi:

*ÇALIŞANLARIN ORTAK SESİ
DEMOKRASİ PLATFORMU*

TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK, KÇSP, SENDİKALAR-ARASI EŞGÜDÜM KOMİTESİ, TMMOB, TÜRK TABİPLER BİRLİĞİ, TÜRMÖB, T.DİŞ HEKİMLERİ BİRLİĞİ, T.VETERİNER HEKİMLERİ BİRLİĞİ, İNSAN

HAKLARI DERNEĞİ, HALKEVLERİ, ÖĞRETİM ÜYELERİ DERNEĞİ, ÇAĞDAŞ HUKUKÇULAR DERNEĞİ, ÇAĞDAŞ GAZETECİLER DERNEĞİ, T.ZİRAATÇILAR DERNEĞİ, İFMC, ARAŞTIRMA GÖREVLİLERİ DERNEĞİ

19 Temmuz 1994

Demokrasi Platformunu oluşturan Örgütlerimiz;

- 12 Eylül Hukukunun tasfiye edilerek insan hakları, barış, özgürlük ve bağımsızlık temelinde ülkemizin demokratikleştirilmesi ;

- Sosyal hukuk devletinin korunması ve güçlendirilmesi ;

- Enflasyonun, işsizliğin, özelleştirme adı altında sürdürülen yağma ve talanın, taşeronlaşmanın, kaçak işçiliğin, işçi çıkartmalarının, geleceğe yönelik hayali enflasyon oranlarıyla toplu iş sözleşmesi imzalamaya dayatmasının, kamu çalışanlarına yönelik baskı ve sürgünlerin önlenmesi;

- İşçi ve memur alacaklarının ödenmesi ve yürürlükteki toplu iş sözleşmelerinin uygulanması;

- Sendikal hak ve özgürlükler konusundaki kısıtlama ve yasaklamaların kaldırılması ve kamu çalışanlarına grevli toplu pazarlık ve siyasi faaliyette bulunma haklarının derhal verilmesi için,

güç ve eylem birliği kararı almış ve dokuz aydır bu konuda etkili bir işbirliği ve güçbirliği gerçekleştirmiştir.

Demokrasi platformu yalnızca çalışanların değil, aynı zamanda demokratikleşmenin, insan haklarının, ulusal varlıklarımızın ve halkımızın çıkarlarının da takipçisi olarak, sorumluları ve yetkilileri çeşitli zamanlarda uyarmış, onları yanlışlardan uzaklaştırmaya çaba göstermiştir.

Bütün bu girişimlerin sonuç vermemesi üzerine, Çalışanların Ortak Sesi Demokrasi Platformu, 23 Haziran 1994 tarihindeki toplantısında üretimden gelen gücü kullanma kararını oybirliğiyle almıştı. Bu kararı kendi kurullarında değerlendiren Örgütlerimiz, 20 Temmuz 1994 günü tüm çalışanların üretimden gelen gücünün kullanılmasını ve ortak uyarı eylemi yapılmasını kararlaştırmıştır.

Demokrasi Platformu'nu oluşturan tüm örgütler;

- Üyelerini ve diğer tüm çalışanları, 20 Temmuz 1994 Çarşamba günü bir günlük genel uyarı eylemine katılmaya çağırılmaktadır;

- Emeklileri, işsizleri, tüm demokratik kuruluşları ve ülkemizin ve halkımızın geleceğini düşünen demokrasi güçlerini herkesi bu eylemimizi desteklemeye çağırılmaktadır;

- Parlamento'da temsil edilen tüm siyasi partileri, vaadleri doğrultusunda ülkemizin demokratikleştirilmesi ve halkımızın ve çalışanların sorunlarının çözümü konusunda derhal birlikte harekete geçmeye çağırılmaktadır;

- Hükümeti ve İşverenleri, ülkemizin ve çalışanların sorunlarını daha da artırıcı tutum ve davranışlardan kaçınmaları konusunda uyarmaktadır.

20 Temmuz Genel Uyarı Eylemimiz, taleplerimizin gerçekleşmesi doğrultusunda önemli bir güçbirliğimiz olacaktır. Örgütlerimiz, istemlerimizin hayata geçirilmesi konusunda izleyici olacak ve bunların gerçekleştirilmesi için eylemliliğimizi kararlı bir biçimde sürekli kılacaktır.

20 Temmuz Genel Eyleminde önde gelen amaçlardan biri, yeni bir geleneğin yaratılmasıydı. Üç konfederasyonun ve onlara bağlı sendikalara üye işçiler ilk kez ülke çapında birlikte genel eylem yaptılar. Türkiye'de ilk kez işçiler ve memurlar ülke çapında birlikte genel eylem yaptılar. Tek tek insanların eyleme katılma gerekçeleri farklıydı, ama Demokrasi Platformu'nun ortak belgesinde yer alan talepler, yalnızca sendikaların doğrudan temsil ettikleri işçilerin kısa vadeli kesimsel çıkarları değil, sınıfın orta vadeli çıkarlarıydı. Genel Eylem başarılıdır. 20 Temmuz Genel Eylemi, Türkiye işçi sınıfının çeşitli kesimlerinin ülke çapındaki ilk ortak eylemi olarak, ülkemizde yeni bir geleneğin yaratılmasında önemli bir dönüm noktası olarak tarihe geçti.

20 Temmuz Genel Eylemi, sermayenin egemenliğinin daha da arttığı günlerde, insanlığın, dünyanın ve Türkiye'nin umudunun, her zamankinden daha fazla işçi sınıfı olduğunu bir kez daha kanıtladı.